Avrupa: Ya Yeniden Kuruluş Ya Da Kaos

Michel Husson, *Εποχής*, Mart 2010 http://hussonet.free.fr/epohi10.pdf

Türkçesi: Osman S. Binatlı

Yunanistan krizi Avrupa inşasının çelişkilerinin ürkütücü bir belirtisini oluşturuyor. Ortak para ilgili ülkelerde yüksek bir türdeşlik düzeyini ya da böylesi bir türdeşliği gerçekleştirmeye muktedir politikaların ve kurumların oluşturulmasını önvarsaymaktaydı. Oysa bu iki koşulun hiçbirisi yerine getirilmemişti. Avro yaratıldığı sırada ülkeler farklı büyüme modellerine sahipti: büyümenin başlıca itici gücü kimi ülkelerde iç pazarken, diğer ülkelerde büyüme daha çok ihracat tarafından sürüklenmekteydi. Bazı ülkeler ise, *a priori* daha yüksek bir enflasyon oranı sonucunu doğuran bir yetişip yakalama mantığı içinde hareket etmekteydiler.

Tek bir para birimiyle mücehhez tek bir pazara ait olmanın bir başına bir yakınsama etmeni olacağını vazeden inanışın tersine, bu dizilişin sonucu kriz öncesinde dahi büyüme oranları arasında artan bir ıraksama biçiminde ortaya çıkmaktaydı. 1992 – 2006 arasında "kazanan" ülkelerde (İspanya, Finlandiya, Yunanistan, İrlanda, Luksemburg, İngiltere, İsveç) yıllık ortalama büyüme %3,1, diğer bir deyişle ABD'ndeki kadar (%3,2) oldu. Buna karşılık, "kaybeden" ülkelerde (Almanya, Avusturya, Belçika, Danimarka, Fransa, İtalya, Hollanda, Portekiz) bu oran ancak %1,6 düzeyindeydi.

İktisadî faaliyetin mali ve toplumsal koşullarının uyumlulaştırılmasına yönelik bir politikayla ve buna uygun araçların, örneğin böylesi bir uyumlulaştırma için gerekli transferleri finanse edecek bir Avrupa bütçesinin, oluşturulmasıyla bir yakınsama sürecinin desteklenmesi mümkün olabilecekti. Gelgelelim, "serbest ve bozulmamış" rekabete öncelik veren liberal bir inşa tarzının tercih edilmesi bu yönelimi *a priori* dışarıda bırakıyordu.

Tek para birimi tercihinin ardındaki saik tek paranın sahip olduğu varsayılan avantajlar değildi. Periyodik düzeltmelere imkân tanıyan daha az katı önlemlerle de döviz kurlarını istikrara kavuşturmak mümkün olabilecekti. Avro özellikle ücret disiplinini dayatmaya hizmet etti: bundan böyle döviz kuruyla oynamak mümkün olmadığından ücret yegâne düzeltici değişken haline geliyordu. Ne var ki bu, ulusal iktisadî yörüngelerin birbirinden ıraksamasına çözüm getirmiyordu. Bu gerilimleri krize kadar iyi kötü idare etmeye iki yola başvurulması izin verdi. Bunlardan ilki, kimi ülkeler açısından erken davranıp, Avroya bir çeşit yedek rekabet gücünü güvence altına alan bir kurla geçişe imkân tanıyan önceleyici bir devalüasyona girişmekten ibaretti. Özellikle İspanya ve İtalya tarafından 90'lı yılların ilk yarısında seçilen yol buydu. Tam tersi yönde, Fransa (ve bir dereceye kadar Almanya) gibi bazı ülkeler Avroya rekabet edebilirlik bakımından daha ziyade elverişsiz bir döviz kuruyla girdiler.

İkinci esneklik etmeni Avronun yegâne avantajına karşılık gelir: bir ülkenin dış açığı kendi para birimi üzerinde bir baskı yaratmaz zira artık böyle bir para birimi mevcut değildir. Avro bölgesinin dış ödemeleri genelinde aşağı yukarı dengeliydi ve Avronun son dönemdeki sorunu daha ziyade Dolara karşı çok güçlü olmasıydı. Avro tarafından sağlanan bu koruma belli sayıda ülkeye artan bir dış açık temelinde yüksek bir büyüme elde etme imkânı tanıdı. Bunun yanısıra, tek para özellikle kamu borcunun finansmanında faiz oranlarının göreli bir türdeşliğini de güvence altına alıyordu.

Bu diziliş sürdürülebilir değildi. Kriz süreci sert bir biçimde hızlandırdı ve finansal spekülasyon neoliberal Avrupa'ya içkin gerilimleri açıkça ortaya çıkardı. Buna karşın, Avro bölgesinin iki ülke grubu halinde kutuplaşması kriz öncesinde de mevcuttu: bir yanda önemli dış ticaret fazlalarına ve mütevazı kamu açıklarına sahip Almanya, Hollanda ve Avusturya, diğer yanda ise daha o zamandan tam tersi bir durumda olan meşhur "PIGS" (Portekiz, İtalya, Yunanistan, İspanya) yer almaktaydı. Bu son gruptaki ülkeler yüksek dış ticaret açıklarına ve daha o zamandan ortalamanın üzerinde kamu açıklarına sahiptiler. Belçika, Fransa, İtalya ve Finlandiya ara bir konumda bulunmaktaydılar.

Bu kutuplaşma krizle birlikte daha da artıyor: kamu açıkları her yerde derinleşmekle birlikte ticaret fazlalarının korunduğu ilk grup ülkede (Almanya, Hollanda ve Avusturya) çok daha az artıyor. Diğer tüm ülkelerde durum, kamu açıklarının patlamasıyla ve ticaret dengesinde artan bir bozulmayla daha da kötüye gidiyor.

Almanya bugün Avronun çiğ mantığını dayatmak istiyor zira bu mantıktan kaçmaya izin veren imkânların tamamı bugün artık tükenmiş durumda. Krizden en fazla etkilenen ülkeler yapısal uyum politikaları uygulamak zorundalar. Avrupa yetkilileri finansal piyasalara tam bir teslimiyet içindeler ve Yunanistan, Avrupa'nın her yerinde hükümetler tarafından uygulamaya sokulacak kemer sıkma politikalarının laboratuarı olma durumunda.

Bu olsa olsa yeni bir resesyona yol açacağı için iflasa mahkûm bir politikadır. Yapısal uyum planları açık biçimde iç talebi sekteye uğratacak ve Almanya'nın Avrupa'da yitirdiği pazarları dünyanın geri kalanına yapacağı ihracatlarla telafi etmesi mümkün olmayacaktır. Bu durum, bazı ülkeleri kendi para birimleriyle oynayarak yeniden bir manevra alanı elde edebilmek amacıyla Avrodan çıkmaya sürükleme tehlikesi taşımaktadır. Gelgelelim bu, bir durgunluk sarmalı başlatma ve kimsenin sınırlamaya çalışmayacağı spekülasyonu dizginlerinden boşaltma riski taşıyan umutsuz bir çözümdür.

Oysa ulusal ekonomiler arasındaki yapısal asimetrileri hesaba katan ve Avrupa inşasının bizatihi ilkelerinin yeniden kuruluşu anlamına gelen alternatifler mevcuttur:

- Finansal işlemlere getirilecek bir vergiyle finansal spekülasyon durdurulmalıdır (ve durdurulabilir). Ama bunun, örneğin kamu borç senetleri üzerinde spekülasyonun gerçekleştiği Kredi Geri Ödeme Riski Swapları (CDS-*Credit Default Swaps*) piyasası ve her türlü "açığa satış" yöntemi yasaklanarak yasa-dışı kılınması yönüne gidilmelidir.
- Devletler borçlanmalarını bundan böyle finansal piyasalarda değil Avrupa Merkez Bankası nezdinde finanse etmelidir ve bankalara aktiflerinde kendi yararlandıkları fonlama oranlarından asgari bir kamu boçlanma senedi tutma mecburiyeti getirilmelidir.
- Sermayenin tektip bir vergilendirmesiyle finanse edilecek bir Avrupa uyumlulaştırma fonu kurularak uyumlulaştırma ilkesi rekabet ilkesinin yerini almalıdır. Bu fon Avrupa'da sosyal hakların yukarıya doğru yakınsamasını gerçekleştirme amacına sahip olacaktır.
- Krizden hakiki bir çıkış tam istihdama geri dönüş anlamına gelmekte ve bunun yolu toplumsal ve ekolojik olarak faydalı istihdamın doğrudan yaratılmasından ve çalışma zamanının azaltılmasından geçmektedir. Avrupa eşgüdümlü yatırım programları başlatarak ve ortak sosyal normlar oluşturarak bu iki konuda başı çekebilir.

Bunların hepsi mümkün ve rasyonel olmakla birlikte Lizbon Anlaşmasına ve sermayenin krizle daha da katılaşan mantığına bütünüyle karşıttır. Yunanistan krizine verilen tepkiler burjuva hükümetlerinin işbirliğine dayanan politikalar tanımlamaktaki aczini ortaya koymakta ve bu körlük dosdoğru kaosa götürmektedir. Bu koşullarda, yegâne muhtemel stratejik hipotez, dayanışmacı bir Avrupa talebini ortaya çıkaracak olan, kemer sıkma politikalarına halk direnişlerinin patlaması hipotezidir.